

Prikazi i vijesti

TAJNIČKI IZVJEŠTAJ

za dvogodišnje radno razdoblje HED-a, od siječnja 1981. do siječnja 1983. godine

Posljednja godišnja skupština HED-a održana je u utorak 27. siječnja 1981. godine, u prostorijama »Školske knjige« u Zagrebu. Tada je izabran novi Izvršni odbor HED-a u koji su ušli Ivanka Bakrač, Nada Duić, Vesna Čulinović-Konstantinović, Maja Kožić, Olga Lastrić, Saša Muraj, Jadranka Puntarović, Dunja Rihtman-Auguštin i Zvonimir Toldi. Za predsjednika je ponovno izabrana Dunja Rihtman-Auguštin. Članovi nadzornog odbora postali su Paula Gabrić, Zorica Petrić i Zorica Rajković. Sud časti je ostao isti, kao u prošlom mandatu, a sačinjavali su ga Branimir Bratanić, Milovan Gavazzi i Jelka Ribarić-Radauš.

Na prvom konstituirajućem sastanku Izvršnog odbora, održanom 8. veljače 1981. za potpredsjednika HED-a izabrana je Ivanka Bakrač, za prvog tajnika Jadranka Puntarović, za drugog tajnika Nada Duić, a za blagajnika je ponovno izabrana Olga Lastrić.

Izvršni odbor je tokom 1981. i 1982. godine održao niz sastanaka na kojima se raspravljalo uglavnom o tekućim problemima, vezanima uz akcije HED-a, organizaciju raznih savjetovanja, djelatnost »Etnološkog kluba«, financijske probleme, izdavanje publikacija i sl.

HED je tokom ovog mandata nastavio akcije, inicirane u prošlom dvogodišnjem razdoblju, pa se tako rad našeg Društva odvijao uglavnom putem

1. organizacije redovnih godišnjih stručnih, plenarnih sastanaka (25. i 26. siječnja 1982., 27. i 28. siječnja 1983.);
2. organizacije redovite godišnje skupštine HED-a (27. siječnja 1983.);
3. rada »Etnološkog kluba«;
4. sudjelovanja članova HED-a na savjetovanju SEDJ u Neumu (2.—4. listopada 1981.);
5. sudjelovanja predstavnika HED-a na sastancima Koordinacionog odbora SEDJ;
6. suradnje sa Slovenskim etnološkim društvom na organizaciji tematskih sastanaka;
7. izdavanja publikacija;
8. davanja stručne i financijske pomoći Etnološkoj grupi Društva mladih istraživača;
9. iniciranja akcije na skupljanju podataka o postojećoj građi o tradicijskoj kulturi i folkloru;
10. organizacije tematskih sastanaka i
11. suradnje sa Sociološkim društvom SRH.

*
*
*

1. Tijekom proteklog dvogodišnjeg razdoblja HED je organizirao dva plenarna godišnja sastanka. Prvi godišnji stručni sastanak održan je 25. i 26. siječnja 1982. godine u Etnografskom muzeju u Zagrebu. Prvog dana ovog stručnog sastanka na temu »Istraživanje materijalne kulture« iznijeti su slijedeći referati:

- Zorica Petrić: Etnološka istraživanja na terenu dalmatinskog zaleđa potkraj 19. st. i sada;
- Nives Ritig-Beljak: Poljodjelska oruđa kod gradišćanskih Vlaha;
- Tihana Stepinac-Fabijanić: Novija istraživanja i problemi ruralne arhitekture u Istri;
- Vlasta Domaćinović: Novi prilozi poznavanju našeg pčelarstva;
- Saša Muraj: Jedna od mogućih interpretacija nošnje;
- Libuše Kašpar: Nošnja maruševčkog kraja i njezina rekonstrukcija;
- Nerina Eckhel: Restauratorski zahvati na etnografskim predmetima zbirke Bogišić u Cavtatu;
- Olga Supek-Zupan: Hrana kao potreba, hrana kao simbol;
- Jasenka Lulić: Tragovi nekih magičnih simbola u narodnoj tradiciji zadarskog područja;
- Tomislav Đurić: Dravski zlatari u Međimurju;
- Aleksandra-Sanja Lazarević: Neki aspekti suradnje etnologije i antropologije.

Kao i uvijek, nakon pročitanih referata, slijedila je živa diskusija. Uz predavanja bila je organizirana već tradicionalna izložba najnovijih etnoloških knjiga i časopisa, koju su zajednički pripremili biblioteke Odsjeka za etnologiju Filozofskog fakulteta, Etnografskog muzeja iz Zagreba, te Zavoda za istraživanje folkloru.

Drugoga dana održane su u prostorijama RTV Zagreb, u Dežmanovoj ulici, projekcije etnoloških filmova o našoj tradicijskoj kulturi i folkloru, nakon čega je u prostorijama Republičkog zavoda za zaštitu spomenika kulture (Ilica 44) održana diskusija o tim filmovima i upriličen razgovor između etnologa i predstavnika RTV Zagreb o mogućoj daljnjoj suradnji.

Za drugi plenarni godišnji sastanak u siječnju 1983. g., koji je organizirao Izvršni odbor, predviđena je tema »Etnologija u Hrvatskoj od oslobođenja do danas«. Time se željelo prikazati ono što je urađeno na području etnologije u posljednjih četrdesetak godina, odnosno, namjera je bila obuhvatiti djelatnost muzeja, zavoda za zaštitu spomenika kulture, Odsjeka za etnologiju, etnoloških atlasa, izdavačke djelatnosti i sl. Referati su trebali prikazati aktivnost na pojedinim širim i užim područjima, odnosno djelatnost pojedinih ustanova. Podneseni su slijedeći referati:

- Nada Đetvaj: Muzeološka i istraživačka djelatnost Etnografskog muzeja u Zagrebu od 1945. do danas;
- Vlasta Domaćinović: Etnološka kartografija u nas;
- Nada Duić: Služba zaštite spomenika kulture u Hrvatskoj i zaštita etnoloških spomenika;
- Dunja Rihtman-Auguštin: Zavod za istraživanje folkloru: etnologija i folkloristika zajedno;

- Jerko Bezic: Etnomuzikologija u Hrvatskoj od 1945.—1982;
- Krešimir Galin: Suvremeni razvitak organologije folklornih glazbala u Hrvatskoj;
- Jasna Andrić: Iz problematike istraživanja zadruga;
- Jasenka Lulić: Problemi etnološkog istraživanja u sjevernoj Dalmaciji;
- Libuše Kašpar: Etnografski odjel Gradskog muzeja Varaždina — razvoj i problematika;
- Todor Gruev: Problemi zaštite ruralne arhitekture i rezultati rada na njezinu dokumentiranju na području Slavonije;
- Ljubica Katunar: Objavljene publikacije i bibliografije u SR Hrvatskoj od 1945. do danas (područje etnologije i folkloristike);
- Vesna Turčin: Osvrt na anketu o institucijama koje se bave skupljanjem i čuvanjem građe o tradicijskoj kulturi i folkloru u Hrvatskoj (u organizaciji HED-a i Zavoda za istraživanje folkloru).

Istoga dana, u 18 sati uvečer, održana je u knjižari »Mladost« (Ilica 30), svečana promocija izdanja HED-a »Žena u seoskoj kulturi Panonije — Die Frau in der Bauernkultur Pannoniens«. Knjigu je etnologima i prijateljima etnologije predstavila Franciska Jurak, članica Predsjedništva Konferencije SSRN Hrvatske, a izabrane tekstove iz knjige čitala je poznata dramska umjetnica Nada Subotić.

2. Redovita godišnja skupština HED-a održana je 28. siječnja 1983. Uz biranje novih tijela Društva, na skupštini su pročitani izvještaji o financijskom poslovanju i djelatnosti Društva u proteklom dvogodišnjem razdoblju. Izabrani su i delegati koji će HED zastupati na slijedećoj skupštini SEDJ, u Rogaškoj Slatini.

3. »Etnološki klub« koji je svojim radom započeo još 1979. godine, nastavio je djelatnost i tijekom proteklog dvogodišnjeg razdoblja. U Klubu su o problemima naše etnologije govorili mnogi naši ugledni stručnjaci-etnolozi, a imali smo i nekoliko gostovanja uglednih etnologa iz inozemstva. Tako je, na poziv Zavoda za istraživanje folkloru i HED-a, 17. svibnja 1982. g. gošća bila dr. Utte Mohrman, predstojnica etnografskog odjela Humboldtova sveučilišta u Berlinu, koja je u Etnografskom muzeju u Zagrebu održala predavanje o etnografskom istraživanju kulture i načina života u DR Njemačkoj. Dne 13. rujna 1982. g. u »Etnološkom klubu« gošća je bila prof. dr. Ingeborg Weber-Kellerman, jedna od vodećih etnološkinja i autorica brojnih zapaženih knjiga s područja etnologije u SR Njemačkoj. Dne 27. rujna 1982. prof. De Vos, profesor kulturne antropologije na Berkeley University (Kalifornija), govorio je o kulturnim promjenama u modernom Japanu i njihovu utjecaju na mentalno zdravlje Japanaca. U prosincu 1982. imali smo i uvaženoga gosta iz Venezuele, direktora Nacionalnog instituta za folklor u Caracasu, Manuela Antonia Ortiza. Govorio je o folkloru svoje zemlje, uza zanimljiv izbor dijapozitiva. Treba spomenuti i predavanje prof. dr. Andreja Župančiča iz Ljubljane, koje je, pod naslovom »Ekspedicija u područje gornjeg toka Orinoca«, uz projekciju filma o karakteristikama ekosistema tropske kišne šume, te o životu i običajima Yanomamo Indijanaca, održano 8. travnja 1981. u suradnji s Hrvatskim biološkim društvom.

Osim spomenutih, u klubu su još održana slijedeća predavanja:

- 12. siječnja 1981., V. Belaj: Razvoj etnologije kod Hrvata do A. Radića;
- 18. svibnja 1981. prikazivani su etnografski filmovi foto-kluba u Đakovu;
- 22. ožujka 1982. D. Rihtman-Auguštin pozvala je na diskusiju o mogućnostima zaštite folkloru.

4. Posljednje savjetovanje i skupština SEDJ održani su od 2.—4. listopada 1981. u Neumu (SR BiH). HED je na skupštini u Neumu predstavljalo pet delegata: Maja Kožić, Olga Lastrić, Josip Milićević, Jadranka Puntarović i Dunja Rihtman-Auguštin. Dosadašnjim članovima Koordinacionog odbora SEDJ, Dunji Rihtman-Auguštin i Jadranki Puntarović, produžen je mandat za još dvije godine. U Neumu su referatima sudjelovali ovi članovi HED-a:

- Vesna Čulinović-Konstantinović: Promjene u porodici u neumskom kraju u 20. st.;
- Katica Benc-Bošković: Narodna nošnja stonskoga primorja;
- Dunja Rihtman-Auguštin: Etnologija i postmoderna arhitektura;
- Todor Gruev: Stan ili kuća u urbanim sredinama i kultura stanovanja kod doseljenika (migranata) sa sela;
- Ljubica Gligorević: Suvremena arhitektura sa tradicijskim karakteristikama na vinkovačkom području;
- Tomo Vinšćak: Transhumantno stočarstvo na Velebitu.

5. Suradnja sa SEDJ bila je u proteklom razdoblju mnogo bolja nego u prethodnom mandatu. SEDJ je slao redovito pozive za sastanke KOO odbora, koji su se održavali u Sarajevu i Beogradu, a tajnica Saveza je nakon svakog sastanka slala zapisnik HED-u. Ukratko: Na sastancima KOO SEDJ najviše se raspravljalo o organizaciji slijedećeg savjetovanja Saveza, koje bi se održalo kao prvi kongres etnologa i folklorista Jugoslavije u jesen 1983. god. u Rogoškoj Slatini (SR Slovenija), zatim o radu Komisije za kadrovsku politiku i stručni rad, o radu Komisije za film, o radu uredništva publikacija SEDJ, te o financijskim i raznim drugim pitanjima. Također je bilo riječi o sudjelovanju naših predstavnika na svjetskom antropološkom kongresu u Kanadi i o pripremama za organiziranje slijedećeg takvog kongresa koji bi se trebao održati 1988. godine u Zagrebu.

6. Ovdje zaista moramo naglasiti izvanredno uspjelu suradnju sa Slovenskim etnološkim društvom. Zajednička akcija, inicirana početkom 1981. godine, a zamišljena kao niz stručnih sastanaka hrvatskih i slovenskih etnologa, na kojima bi se naizmjenično, jednom u SR Sloveniji, a drugi puta u SR Hrvatskoj, raspravljalo o povijesti hrvatske i slovenske etnologije, ostvarena je tokom 1981. i 1982. god. Akcija je dobila naziv »Paralele«, a do sada su održana dva stručna savjetovanja o povijesti slovenske i hrvatske etnologije. Prvi takav sastanak organiziralo je Slovensko etnološko društvo 18. i 19. studenog 1981. u Ormožu (SR Slovenija), a drugi Hrvatsko etnološko društvo 9. i 10. prosinca 1982. u Varaždinu. Sastanak u Ormožu bio je posvećen 130. godišnjici smrti Stanka Vraza, a obuhvatio je razdoblje do 1848. godine. Referenti su bili, uz članove Slovenskog etnološkog društva, ovi članovi HED-a:

- Maja Bošković-Stulli: Stanko Vraz kao folklorist;
- Vitomir Belaj: Prispjevak Slovencev k hrvaški etnologiji;
- Dunja Rihtman-Auguštin: Ivan Lovrić (1756—1777);
- Josip Milićević: Izvori za etnologiju Istre prije 1848;
- Vitomir Belaj: Slavistika na varaždinskoj gimnaziji i njezin udio u proučavanju tradicijske kulture;
- Dragica Draganić: Ivan Kukuljević-Sakcinski, jedan od preteča hrvatske etnologije.
- Aleksandra-Sanja Lazarević: Izvanevropski siže u epistolarnoj i znanstvenoj ostavštini kod Hrvata do prve polovice 19. st.;
- Maja Kožić: Etnološke bilješke uz Zoranićeve »Planine«.

Živa diskusija nakon ovih izlaganja pridonijela je boljem upoznavanju povijesti hrvatske i slovenske etnologije, te njihovih dodirnih točaka.

Varaždinski je sastanak osvijetlio razdoblje od 1848—1945. godine. Referate su pripremili ovi članovi HED-a:

- Dunja Rihtman-Auguštin: Godina 1850. — dva pogleda na narodni život;
- Jasna Andrić: Osvrt na neke od podataka S. Kociančića u »Arhivu za poviestnicu jugoslavensku«, na njihovo značenje i ulogu u našim znanstvenim istraživanjima;
- Vesna Čulinović-Konstantinović: Proučavanje običajnog prava u 19. st. i prvoj polovici 20. stoljeća;
- Lidija Nikočević: Život i djelo Ivana Milčetića;
- Aleksandra Muraj: Teorijsko-metodološke zamisli A. Radića i njihov utjecaj na etnološki rad u Hrvatskoj;
- Olga Lastrić: Kata Jajnčerova — autorica monografije o Trebarjevu;
- Zorica Petrić: Metodološki pristup bilježenja etnografske građe Pavline Bogdan-Bijelić;
- Libuše Kašpar: Hrana u »Zborniku za narodni život i običaje«;
- Tomislav Đurić: Varaždin i varaždinski kraj u »Zborniku za narodni život i običaje«;
- Josip Milićević: Izvori za etnologiju Istre (1848.—1945.);
- Aleksandra-Sanja Lazarević: Naši izvanevropski putnici i istraživači.

Predloženo je da se slijedeći sastanak iz serije »Paralele« održi 1983. godine u Kopru, u organizaciji Slovenskog etnološkog društva.

7. Unatoč financijskim poteškoćama, HED je uspio izdati publikaciju s referatima V. međunarodnog savjetovanja panonskih zemalja »Ethnographia Pannonica«, održanog u Vinkovcima 1980. godine. Izašle su dvije knjige, jedna na hrvatskom i jedna na njemačkom jeziku. Na žalost, četvrti broj našeg godišnjaka, »Etnološke tribine«, unatoč velikom broju prikupljenih priloga, nije mogao biti tiskan.

8. Izvršni odbor je i tijekom ovog dvogodišnjeg razdoblja nastavio pružati stručnu i financijsku pomoć Etnološkoj grupi mladih.

9. HED je tokom protekle godine potaknuo i akciju na prikupljanju podataka o postojećoj građi o našoj tradicijskoj kulturi i folkloru. O tome

se i raspravljalo na sastanku održanom 31. svibnja 1982. u Etnografskom muzeju u Zagrebu. Prisutni su bili predstavnici gotovo svih ustanova u SRH koje se bave skupljanjem građe o folkloru i tradicijskoj kulturi (ukupno 21 stručnjak) i njezinim čuvanjem. Izrađen je i poseban upitnik koji je razaslan po cijeloj SRH, tj. poslan je svim muzejima, zavodima i zbirkama koje bi mogle posjedovati etnološku građu. Velik broj upitnika već je popunjen i vraćen na adresu Društva, o čemu je govorila i Vesna Turčin iz Zavoda za istraživanje folkloru.

10. U studenome 1982. god. Sociološko društvo Hrvatske i Hrvatsko etnološko društvo organizirali su znanstveno-stručni skup na jugoslavenskoj razini pod nazivom »Sociologija i antropologija«, koji je bio posvećen životu i radu Vere Erlich. Skup je trajao dva dana, a referirano je o slijedećim temama:

- život Vere Erlich;
- obitelj (sociološki i antropološki pristup);
- problemi socijalizacije i akulturacije;
- sociologija, antropologija i etnologija.

Na tom skupu referate je održalo i nekoliko članova HED-a.

Jadranka Puntarović

POVIJESNE PARALELE HRVATSKE I SLOVENSKE ETNOLOGIJE

ZGODOVINSKE VZPOREDNICE SLOVENSKE IN HRVAŠKE ETNOLOGIJE

Upravni odbor Hrvatskog etnološkog društva prihvatio je 1980. g. ideju dr Slavka Kremenškega, profesora etnologije na ljubljanskom sveučilištu, da se u zajedničkom radu sa Slovenskim etnološkim društvom razmotre usporedne pojave u razvitku etnološke misli u Hrvata i Slovenaca. Polazna je osnova bila da se etnografsko-etnološku djelatnost proučava u sklopu općih društveno-povijesnih sustava, pa je tako i bilo dogovoreno da se na prvom zajedničkom sastanku razmotri djelatnost koja se odvijala u doba feudalizma. U tu je svrhu bio upriličen dvodnevni skup u Ormožu (18.—19. XI. 1981). Činjenica da je u Cerovcu, nedaleko Ormoža, prije 130 godina došao na svijet Stanko Vraz, bila je iskorištena kao sretna okolnost da se osvijetli rad te ličnosti, koja je jednako značajna i za Slovence i za Hrvate. Osim Vrazova djelovanja, pozornost je bila ukazana i drugim osobnostima i pojavama tog razdoblja, što se moglo pratiti putem izlaganja osam referenata iz Slovenije i isto toliko iz Hrvatske. Sveukupni materijal s ormoškog skupa, dopunjen s još nekoliko priloga i bibliografija, objavljen je kao osmi svezak Knjižnice Glasnika Slovenskega etnološkega društva (Ljubljana 1982).

Slijedeće se godine radom nastavilo u Varaždinu (9—10. XII. 1982). Na ovom su skupu povijesne paralele hrvatske i slovenske etnologije bile raz-

matrane u vremenu od 1848. do 1945. Poznato je da je u drugoj polovici 19. stoljeća i u Hrvatskoj i u Sloveniji zanimanje za istraživanje tradicijske kulture i folkloru poprimao sve organiziranije oblike, da bi potkraj stoljeća etnologija (narodoznanstvo) bila utemeljena i kao znanost. U radu varaždinskog savjetovanja sudjelovalo je više od 20 referenata, koji su u svojim izlaganjima iznijeli nove, do sada nepoznate podatke o nizu ličnosti iz povijesti obiju etnologija i kritički razmotrili njihov rad. Naime, svrha tih savjetovanja nije bila da se bavimo samo paralelnim razvojem etnološke misli u ova dva naroda, već i da im se određuje valjanost u svjetlu suvremenih društvenih stajališta i znanstvenih dostignuća. Nastavljajući zacrtani put, HED će u jednom od slijedećih brojeva »Etnološke tribine« objaviti materijal s varaždinskoga skupa.

Prema prvotnoj zamisli, treće će razdoblje (1945—1983) biti obrađeno referatima (i za sve ostale republike) na kongresu SEDJ, koji će se u listopadu 1983. održati u Rogaškoj Slatini. Zato nema potrebe da se održi još jedan poseban, hrvatsko-slovenski skup na istu temu.

Time, međutim, naše zanimanje za nastavak zajedničkog međurepubličkog rada nije iscrpljeno. Neke ideje o tome već postoje, pa će naši članovi biti o njima pravodobno obaviješteni.

Aleksandra Muraj

SKUP SOCIOLOGIJA, ANTROPOLOGIJA i ETNOLOGIJA, POSVEĆEN ŽIVOTU I RADU DR. VERE STEIN-ERLICH

Sociološko društvo Hrvatske i Hrvatsko etnološko društvo organizirali su 17. i 18. XII. 1982. god. u Etnografskom muzeju u Zagrebu simpozij na kojem se govorilo o životu i radu prof. Vere Erlich, utemeljiteljice antropološkog proučavanja obitelji u Jugoslaviji. Dvodnevni rad bio je podijeljen u četiri tematske skupine: o životu i radu Vere St. Erlich; sociološki i antropološki pristup obitelji; problemi socijalizacije i akulturacije; sociologija, antropologija i etnologija. Referati, kao i žive i plodne diskusije, pokazale su da sociolozi i etnolozi mogu naći mnoge zajedničke teme za rad i da je upoznavanje s rezultatima znanstvenih istraživanja obiju disciplina uzajamno korisno. Predloženo je da se takvi susreti nastave i u buduće pod nazivom »Dani Vere Erlich«.

Osim članova HED-a i SDH, na skupu su sudjelovali referatima i gosti iz drugih republika: dr. Nedžad Hadžidedić, dr. Olivera Burić i Žarana Papić. Među slušateljima bili su također brojni gosti, prijatelji i poštovatelji dr. Vere Erlich, a u organizaciji skupa sudjelovala je i njezina sestra, poznata prevoditeljica Ina Jun-Broda.

HED i Sociološko društvo Hrvatske rade na prikupljanju sredstava kako bi se tiskali referati s ovog skupa.

Olga Supek-Zupan

XI. OLIMPIJADA STARIH SPORTOVA, BROĐANCI 1982.

U malome slavonskom selu Brođanci, nedaleko Osijeka, održana je 29. i 30. rujna 1982. godine Olimpijada starih sportova Jugoslavije, posvećena 90. obljetnici rođenja J. B. Tita i drugim jubilejima koji se slave u toj godini. Činjenica, da je riječ o jedanaestoj manifestaciji toga sadržaja, upućuje nas na zaključak da je Olimpijada starih sportova naišla na znatan odziv, ne samo uske, lokalne sredine, već i sveukupne jugoslavenske javnosti. Iz godine u godinu širi se njezin program novim sadržajima i novim, sve brojnijim sudionicima iz svih krajeva SFRJ, susjednih zemalja (Austrije, Mađarske) i nekih nesvrstanih zemalja.

Natjecateljski dio priredbe obogaćen je, prvi put u povijesti održavanja Olimpijade, i znanstvenim savjetovanjem koje je, pod nazivom »Narodne igre i nadmetanja«, održano u Bелиšću drugoga dana Olimpijade. Prvi dan bio je posvećen samome natjecanju koje se, uz neobično velik broj promatrača i posjetilaca, održalo u tzv. Olimpijskome selu, prostoru, izgrađenu baš u tu svrhu. Sudjelovalo je više od 200 momčadi sa oko 1300 natjecatelja.

Ideja, koja se prije deset godina javila u glavama nekolicine domaćih zanesenjaka — društvenih i sportskih radnika — oblikovala se u stvarnost i donijela ozbiljne i značajne rezultate. Prvi poticaj nastao je iz želje da se izvuku iz zaborava stare narodne (sportske) igre, da se spriječi njihovo izumiranje, te da ih se što veći broj uvrsti u sportska natjecanja prvenstveno seoske mladeži. Valja naglasiti da je ideja naišla na puno razumijevanje mjerodavnih stručnjaka i društvenih organizacija koji su svojim trudom pridonijeli njezinu ostvarenju.

Dojmljiv je podatak da je u deset proteklih godina sudjelovalo oko 7500 natjecatelja, a broj gledalaca prelazi zavidnu znamenku od 80 000, što iz SFRJ, što iz drugih zemalja. Za domaći živalj Olimpijada znači izniman događaj u kojemu dobrovoljno i bez ikakve naknade sudjeluje cijelo selo. Blagdanski izgled sela i raspoloženje stanovništva neosporno potvrđuju važnost Olimpijade za Brođance.

Velik dojam stvara i dobni raspon sudionika u natjecanjima. Mogu se zapaziti malodobni dječaci — sudionici u nekadašnjim starim pastirskim igrama, kao npr. *vranići*, *banga*, *svinjanje*, *čočak*, itd., i odrasli muškarci koji se nadmeću u odmjeravanju snage, bacanju kamena s ramena, bacanju malja, natezanju konopa, kandžijanju, itd. Sve su natjecateljske discipline podvrgnute sportskim pravilima i vrednovanju, te nagrađivanju uspjeha.

Drugoga dana Olimpijade održan je u Bелиšću »Okrugli stol«, tj. znanstveno savjetovanje, koje je odzivom brojnih sudionika i ozbiljnošću različitih tema s područja narodnih sportova, potvrdilo vrijednost i važnost održavanja te manifestacije. Održano je tridesetak referata.

Spomena je vrijedan podatak da je istodobno izišla iz tiska i knjiga Josipa Cvetkovića, jednoga od prvih organizatora Olimpijade, pod nazivom »Stari sportovi Jugoslavije«. To je nedvojbeno dobrodošao i vrijedan prilog istraživanju i oživljavanju starih narodnih natjecateljskih igara. Šteta je samo što knjizi nedostaje neophodan komparativni materijal, jer prikup-

ljena građa pokriva tek razmjerno usko područje Hrvatske s pojedinačnim primjerima iz drugih dijelova Jugoslavije, pa se zaista teško može prihvatiti kao pregled narodnih igara u SFRJ. Neosporno je da Cvetkoviću valja odati priznanje za uloženi trud pri prikupljanju i sređivanju građe. Pohvalan je također i njegov napor da taj golemi materijal sintetizira i učini preglednim i laiku i stručnjaku, no knjiga ipak teško podnosi stručnu kritiku. Unatoč tome ona će sigurno naići na dobar odziv u javnosti.

Prilikom znanstvenoga savjetovanja izrečena je u nekoliko navrata sve-srdna želja organizatora da se u rad oko Olimpijade ubuduće uključi što veći broj stručnjaka — etnologa i folklorista.

Maja Kožić

29. KONGRES SAVEZA UDRUŽENJA FOLKLORISTA JUGOSLAVIJE

Od 16. do 21. listopada 1982. godine održan je na Hvaru 29. kongres Saveza udruženja folklorista Jugoslavije. Organizator toga skupa bilo je Društvo folklorista Hrvatske, koje je i tom prilikom pokazalo visoku organizacijsku sposobnost. Suradnju organizatoru pružio je Centar za zaštitu kulturne baštine otoka Hvara, a pokrovitelj skupa bio je OOUR »Vjesnik SSRNH« iz Zagreba.

U povijesno vrijednome prostoru staroga grada Hvara okupio se znatan broj stručnjaka s područja nekoliko znanstvenih disciplina iz svih naših republika. U zajednici s društvenim i političkim organizacijama otoka obogaćen je radni program zanimljivim jednodnevnim izletom u unutrašnjost Hvara, posjetom Hektorovićevu Tvrđalju u Starome Gradu i, u večernjim satima, nastupom folklornih grupa s otoka Hvara i Korčule, te iz Brnaza kraj Sinja.

Broj referata održanih na Kongresu dosegao je dojmljivu visinu. Oko stotinjak referenata nastupilo je, osim na plenarnome zasjedanju, i u nekoliko sekcijâ, čiji se rad istodobno odvijao. Teme referata bile su iznimno zanimljive. Prikazani su najnoviji radovi stručnjaka na području narodnoga stvaralaštva: usmene književnosti, etnomuzikologije, etnokoreografije, te dječjega folklorâ. I u etnološkoj sekciji priopćeno je nekoliko vrijednih referata. Svakako je potrebno upozoriti i na nastup pripadnika Folklorističkoga podmlatka koji su se na takvome skupu prvi put organizirano pojavili. Njihova izlaganja upozorila su na nekoliko važnih problema s kojima se studenti različitih studijskih grupa susreću pri svojem folklorističkom radu.

Zanimanje sudionika privukla je i grupa referenata koja je svoj rad posvetila narodnome životu i folkloru otoka Hvara. S time u svezi evocirana je uspomena na pjesnika Petra Hektorovića i na njegov prinos ne samo hrvatskoj književnosti već i sveukupnoj hrvatskoj kulturnoj baštini.

Kongres je pokazao svu svrhovitost i korist takvih skupova, premda je iznimno velik broj referata i rad u paralelnim sekcijama onemogućio zainteresiranim slušateljima cjelovito praćenje izloženih tema. Na 29. kongresu SUFJ odlučeno je da se slijedeći, 30. kongres, održi 1983. godine u Sloveniji, istodobno s kongresom Saveza etnoloških društava Jugoslavije.

Maja Kožić

NARODNA UMJETNOST, br. 17, Zavod za istraživanje folklor, Zagreb 1980, 398 str.

NARODNA UMJETNOST, br. 18, Zavod za istraživanje folklor, Zagreb 1981, 388 str.

Dva godišta časopisa *Narodna umjetnost* donose opsežnu, interdisciplinarnu monografiju otoka Zlarina, koja je rezultat dugogodišnjeg istraživačkog rada nekolicine radnika Zavoda i izvanjskih suradnika. Na poticaj Društva za unapređenje Zlarina, Zavod je započeo istraživanja na tom otoku još 1975. godine. Monografija *Povijest i tradicije otoka Zlarina* sadrži slijedeće priloge:

Prvi dio (1980):

- Bernard Stulli: Povijest Zlarina;
- Božidar Finka: O zlarinskom govoru;
- Ljiljana Marks: Usmene pripovijetke i predaje s otoka Zlarina;
- Olinko Delorko: Narodne pjesme otoka Zlarina.

Drugi dio (1981):

- Ante S. Kranjac: Zlarinske narodne pjesme, poslovice i uzrečice;
- Jerko Bezić: Folklorna glazba otoka Zlarina;
- Ivan Ivančan: Narodni plesovi otoka Zlarina;
- Aleksandra Muraj: Tradicijsko odijevanje na Zlarinu;
- Zorica Rajković: Običaji otoka Zlarina;
- Aleksandra Muraj: Obrisi svakodnevnog života zlarinskih težaka.

Oba godišta *Narodne umjetnosti* donose i redovite rubrike prikaza i kritika koje po svojoj kvaliteti i opsežnosti prednjače u jugoslavenskim folklorističkim i etnološkim publikacijama.

Olga Supek-Zupan

ETNOLOŠKI PREGLED, br. 16, Savez etnoloških društava Jugoslavije, Beograd 1981, 100 str.

Ovaj broj časopisa sadrži priloge koje je nekolicina jugoslavenskih etnologa pripremila za Deseti međunarodni kongres antropoloških i etnoloških znanosti, održan u Indiji prosinca 1978. godine. Njihovi su referati, naravno, prevedeni na hrvatski ili srpski jezik.

Sadržaj: Aleksandra-Sanja Lazarević: Naše kulturne veze s Indijom — s osobitim obzirom na muzejsku građu; Vera Stojčevska-Amtik: Odrasi od nekih indijskih dela vo folklorot na južnoslavenskite narodi; Bela Römer: Termiti — hrana ili lijek?; Zmago Šmitk: Delitev dela in družbena stratifi-

kacija na primeru izbrane vaške skupnosti v Sloveniji; Dara Vučinić-Varga: Folklor i njegova adaptacija na pisanom tekstu na književnom opusu Marka Miljanova; Vitomir Belaj: Recentni, tzv. Adonisovi vrtiči kod naroda Indije i Jugoslavije i problem njihove historijske povezanosti; Miloš Konstantinov: Neki sogleduvanja za etničkata sudbina na makedonskiot narod; Vesna Čulinović-Konstantinović: Transformacija seoskog društva i porodice u Jugoslaviji; Đenana Buturović: Epske pjesme Muslimana — izraz vlastitog viđenja historije muslimanskog naroda u Bosni i Hercegovini.

ETNOLOŠKI PREGLED, br. 17, Savez etnoloških društava Jugoslavije,
Beograd 1982, 334 str.

Ovogodišnji broj časopisa našeg Saveza vrlo je opsežan. Sadrži tridesetak priloga, pisanih za kongres etnoloških društava koji je održan u Dojranu od 1. do 3. listopada 1979. godine. Referati su tematski bili podijeljeni na četiri skupine: etnološka obilježja južnomakedonske etničke cjeline; teorijsko-metodološka orijentacija jugoslavenske etnologije; etnološka proučavanja suvremenih promjena u narodnom životu i kulturi; Ro-

mi u Jugoslaviji. Uobičajene rubrike osvrt, prikaza i bibliografije izostavljene su, kao i u prethodnom broju.

(Upozoravamo čitaoce da se navedena izdanja Etnološkog pregleda još uvijek mogu kupiti putem HED-a. Na vašu pismenu narudžbu, poslat ćemo vam časopise pouzecom, po pojedinačnoj cijeni od 70 din.)

Olga Supek-Zupan

ETNOLOŠKA ISTRAŽIVANJA 1, Etnografski muzej, Zagreb 1981, 252 str.

Godišnjakom *Etnološka istraživanja* Etnografski muzej u Zagrebu je poslije stanke od 39 godina nastavio izdavanje svoje stalne publikacije, no sada s nešto izmijenjenim naslovom: ovaj se godišnjak pojavljuje umjesto nekadašnjih *Etnografskih istraživanja i građe* i *Vjesnika etnografskog muzeja u Zagrebu*.

Publikacija je izašla u povodu proslave 60. godišnjice Etnografskog muzeja 22. X. 1979. godine. Tim povodom bio je organiziran i znanstveni skup s temama »Rezultati najnovijih etnoloških istraživanja« i »Mogućnosti realizacije etnoparka na području Zagreba«.

»Rezultati najnovijih etnoloških istraživanja« obuhvatili su radove koji predstavljaju odraz novih znanstvenih spoznaja o pojedinim etnološkim pojavama. Aktualnost teoretske razradbe problema muzeja na otvorenom, a napose sagledavanje mogućnosti ostvarenja toga projekta u našoj sredini potaknuli su temu »Mogućnosti realizacije etnoparka na području Zagreba«. Referati su bili usmjereni na jače poticanje svih sadašnjih i budućih akcija na tom području.

Zorica Šimunović-Petrić

Slobodan Zečević, *MITSKA BICA SRPSKIH PREDANJA*, »Vuk Karadžić«, Beograd 1981, 227 str.

Ovaj je rad značajan doprinos sustavnoj deskripciji jednog dijela vjerovanja koja se prenose usmenom predajom i nekim još postojećim ritualima. Skupljena je i predočena građa koja je do sada bila objavljivana u različitim člancima, a Zečević je pridodao i vlastite terenske zapise, te

bilješke o nekim vjerovanjima u Srba koje se mogu naći u povijesnoj, arhivskoj građi. Također su, na temelju strane literature, provedene usporedbe sa sličnim pojavama kod drugih Slavena i kod Evropljana općenito. Prikaz mitskih bića u srpskoj predaji podijeljen je prema glavnim značaj-

kama tih bića na nekoliko skupina: *demoni prirode* (lesnik, šumska majka, vodenjak, rusalke, vila), *demoni atmosferskih pojava* (german, ala, zmaj), *demoni sudbine* (sudenice i Usud), *demoni bolesti* (babice, milosnice, čuma), *domaći demoni* (zmiya čuvarkuća, talason, uslužni duh), *demoni koji nastaju od ljudi i ljudi demon-skih osobina* (nekrštenci, vampir, vještica, mora, vjetrovnjak), te *ostali demoni* (todorci, osenja, karakonđuła).

Knjiga je vrlo korisna jer donosi obilje podataka i uspjełu klasifikaciju srpske demonologije. Međutim, mogla bi se osporiti autorova teza da je prikazom živućeg folkloru i njegovim djelomičnim uspoređivanjem sa starijim pisanim izvorima i ostalim slavenskim i neslavenskim folklorom moguće ostvariti povijesnu rekonstrukciju srpske mitologije. Da bi se postigao takav cilj, trebalo bi u najmanju ruku ostvariti cjeloviti, sintetični, socijalno-historijski prikaz svakidašnjeg života u jednom specifičnom razdoblju srpske historije i unutar njega dati prikaz »pogleda na svijet« i žive funkcije određenih vjerovanja (kao što je to postigao francuski povjesnik Le Roy Ladurie u svojoj monografiji »Montaillou«. Narodne predaje nisu ahistorične pojave, pa iako danas ima tragova, ostataka i sjećanja na vjerovanja u prošlosti, ne može se na temelju njih rekonstruirati cjeloviti smisao i funkcija srpske mitologije iz neke ranije epohe. Povijesna znanost ima vrlo oštre kriterije za razlikovanje između povijesnih izvora i usmene predaje kao svojevrsne subjektivne koncepcije povijesti. Osim toga, teško je vjerovati da je turska o-

kupacija »konzervirala« neke ranije folklorne oblike (str. 7) i tako ih »prenijela« do naših dana u malo izmijenjenom obliku. Vjerojatnije je da su se baš radi pasivnog otpora Turcima stvorili mnogi novi oblici vraćanja, magije, rituala i vjerovanja, kako bi se održao kulturni i etnički identitet. (To je bio slučaj s usmenom književnošću.) Ta je pojava dokumentirana za neke druge krajeve u svijetu, npr. za Indijance Latinske Amerike pod španjolskom vlašću.

Mislim da bi živuće folklorne predaje trebalo vrednovati same po sebi, a ne nužno kao mogućnost za rekonstrukciju prošlosti. Istodobno ih treba dovesti u svezu sa suvremenim kontekstom (suvremena vjerovanja — kao što je onaj zgodan detalj s rođenjem krilatog djeteta u rodilištu, koje je odmah zatim odletjelo kroz prozor, a da se ne spominju suvremene popularne vraćare, travari, bajanja i sl.), i s njihovom tradicijskom dimenzijom. Ako se pažljivo čitaju zaključni dijelovi svih poglavlja knjige *Mitska bića srpskih predanja*, vidjet će se da je tražanje za autohtonošću besplodno: prilikom gotovo svake pojave zaključuje se da su je Srbi u najmanju ruku donijeli iz prapostojbine, ili da je dijele s ostalim Slavenima ili balkanskim narodima, ili čak sa svim Indoevropljanima. Što je to onda »autohtono«, te kako i gdje zapravo nastaje? Ako to i jest predmet vrijedan istraživanja, onda vjerojatno Zečevićeve metode nisu adekvatne, s obzirom da otkrivaju i istražuju sličnosti i paralele srpske mitologije s onom ostalih naroda, a ne njezine specifičnosti.

Olga Supek-Zupan

Slobodan Zečević, *KULT MRTVIH KOD SRBA*, »Vuk Karadžić«, Beograd 1982, 127 str.

Autor se u ovom radu bavi kultom predaka koji je središnji za razumijevanje sveukupne srpske narodne re-

ligije. Objavljuje se animistički koncept duše i tijela, vjerovanja o zagrobnom životu i drugom svijetu, vi-

zije susreta s precima i predviđanja smrti, pripreme za pogrebni ritual i sam ritual pokopa, ritual čišćenja i zaštite od umrloga, znaci i obilježja smrti i korote, ritualne sveze i odnosi s precima, te uloga svjetlosti, plamena, igre i veselja u svezi s posmrtnim običajima i kultom predaka.

Budući da je opisana jedna tematska cjelina, i to mnogo više na temelju živog folkloru nego pisane dokumentacije, Zečević je uspješno i cjelovito prikazao tok radnji i smisao jednog kulta koji je, na različitim razinama svijesti, još uvijek vrlo prisutan u srpskoj svakidašnjici. Na zanimljiv način predočava se čitaocu prepletanje kršćanskih i pretkršćanskih elemenata u tom kultu koji, uostalom, kadikad imaju čak i iste ili bliske izvore (Iran, Prednja Azija). Šteta je da autor i dalje inzistira na folkloru kao pomagaču »da se prodre u duhovni život, verovanja i pravila po kojima su se upravljali naši preci u svakodnevnom životu i radu«... Ili: »Da bismo proniknuli u intimna shvaćanja tih dalekih generacija, treba se

upoznati sa sličnim shvaćanjima u još živom srpskom folkloru« (str. 5). To, po mom mišljenju, nije postignuto, a nije ni glavna vrijednost i doprinos Zečevićeve knjige. Njezina je vrijednost upravo u cjelovitoj obradbi razmjerno novih oblika kulta predaka kod Srba, s osvrtom na njihove povijesne izvore i paralele u drugih naroda.

Na str. 107 (bilješka br. 1) ponuđena je i definicija izvornoga, tj. autohtone narodne tradicije. Zečević smatra da je to folklor seoskog stanovništva, pošto su se iz njega razvili i još se razvijaju kasniji oblici. Definicija je zanimljiva, jer pomiče pojam »izvornoga« iz sfere hipotetičke »etničke čistoće« u sferu kulture određene društvene i povijesne kategorije stanovništva. Ta kategorija, kao što je sam Zečević pokazao, nosi istodobno kulturna obilježja srpskog, slavenskog, balkanskog i indoevropskog kulturnoga nasljeđa.

Olga Supek-Zupan